

boj dekora

filippo tomasso marinetti

CRVENI DEKOR

Šum koraka izvana. Urlik pobunjene gomile i kreševo.

Ulazi Prezrivi. Govori nerazumljivo. Kritizira platno u pozadini. Gestikulira. Izlazi.

Ulazi Mjerodavan. Nerazumljivim gestama i riječima, ali zato vrlo silovitim, kritizira platno u pozadini.

Ulazi Pomnjivi. Njegovi pokreti su zbrkani, strašni. Izlazi.

Ulazi Uvjerljivi. Ima diplomatske pokrete koji prate promjenu platna u pozadini.

BLIJEDOMODRI DEKOR

Četiri mandoline, ista slatkasta nota, unutrašnjost. Minuta tišine. Prigušeni hihot unutra.

Unutra gama flaute.

Glas zaljubljene žene unutra. Jecaj koji para srce iznutra.

Tri udara velike nevidljive škrinje.

Na sceni se gasi svijetlost. U mraku, snažno čovjekovo hrkanje.

MJESEČINA

(Neprestano alogično prožimanje)

Klupa u javnom perivoju.

On: Koje li divne noći; sjednimo. . .

Ona: Zrak je tako blag. . .

On: Sami smo u ogromnom parku. Ne bojiš se?

Ona: Ne. . . ne. . . Sretna sam što sam sama s tobom.

Krupan gospodin izlazi iz drvoreda, primiče se i sjeda na klupu pored para koji ga ne primjećuje, kao da je nevidljiv. Gleda djevojku dok ona govori.

Krupan Gospodin: Hm! Hm!

Ona: Osjećaš li vjetar?

Krupan Gospodin: Hm! Hm! (Gleda mladića dok ovaj govori).

On: To nije vjetar.

Ona: Siguran si da u perivoju nema nikoga?

On: Jedini je čuvar u svojoj kući. On spava. Priđi bliže. . . Zagrlj me. . .

Krupan Gospodin: Hm! Hm! (Gleda časak na svoj džepni sat, ustaje, zatim se šćućuren prošeta ispred para koji se grli, zatim ponovo sjeda.)

Ona: Kakve li divne noći!

On: Zrak je tako blag!

Krupan Gospodin: Hm! Hm! (Gleda na svom satu koliko je sati, ustaje, prolazi iza klupe. Još uvijek nije primijećen, lagano dodirne djevojčino, pa mladićevo rame, zatim se polako udaljuje.)

Ona: Kakav srh.

On: Pomalo je zahladilo. . .

Ona: Kasno je.

On: Hoćeš li da se vratimo?

ZAVJESA

Opaska: *Krupan Gospodin nije simbol, to je alogična sinteza višestrukih senzacija: strah od buduće zbilje, hladnoća i noćna samoća, vizija života dvadeset godina kasnije, itd.*

RECITIRANJE RATNE PJESME ● SLADOSTRASNI TANGO

Pjesnik recitira jednu ratnu pjesmu slobodnih riječi (en mots en liberté). Buka kanonade, pucnjava pušaka, te mitraljiranje oponašaju se doslovno, i to uz pomoć velike škrinje i lupetanja nevidljivih dasaka. Istodobno, dva otmjena plesača, muškarac i žena (odjevena u ružičasti dekolte), plešu opuštenu tango oko recitatora. Ovu recitaciju je kreirao Marinetti 1913. u Galeriji Dore u Londonu. Danas se izvodi u jednoj savršenijoj verziji.

Ovo prožimanje duše suboraca (ratnički furor i sladostrasna nostalgija) značajni je futuristički izum. Posvuda u dvorani, on i ona, što je moguće očito.

tije, privlače pažnju publike koja, pošto je saslušala recitatora, pozdravlja kraj najoduševljenijim pljeskom.

Jedan Drugi: Ovaj pogreb je savršeno dobro organiziran!

ZAVJESA

IZNENADENJE

(Kazališna sinteza)

Predsooblje. Na dnu dvojna vrata: ona u lijevom kutu vode na hodnik, druga su u sredini i vode na stubište. Na lijevom zidu visoko nalazi se prozor koji gleda na ulicu. Na istoj strani, ispod prozora nalazi se veliki divan. Uzduž lijevog zida nalazi se vješalica za kapute i stolice. U sredini je stol. Predsooblje je utonulo u tamu.

Na vratima koja vode sa stubišta ulaze Muž i sedam Prijatelja, svi su mrtvi pijani (odjeveni su u frakove ili smokinge). Muž napreduje smiješno pipajući uzduž zidova, tražeći prekidač. Dva ili tri došljaka čine to isto. Svjetiljka koja visi iznad stola konačno se pali. Muž: Pst! . . . (Načulo je uši.) Moja žena spava. Njena soba je udaljena. . . Ništa ne čuje. . . Kakvo lijepo iznenađenje. . . Probudit ću je! . . .

Svi ostali: Ne! Ne!

Jedan od njih: Ali ako! Dobre li zamisli!

Jedan Drugi: Ne! Molim vas! . . . To je tako ozbiljna žena! . . .

Jedan Drugi: Ona ima duha. . .

Muž: Odmah će sve shvatiti. Vidjet ćete. Piti ćemo svi skupa. . . Danas ja slavim i naravno da i moja žena sudjeluje u našem veselju. . . *Jedan Drugi (izlazi i kuca na vrata koja vode u hodnik):* Poznajem kuću! Idem iščepkati negdje jednu dobru butelju! (Čeka klataći se. U sobi se čuje zvuk razbijena stakla.)

Žena (glas iz daljine): Tko je? Tko je? . . . (Ulazi polugola, u kućnoj haljini. Svi su zašutjeli, pojanac koji je tražio bocu zbunjen je i smiješan.)

Jedan Čovjek: Dobar dan!

Jedan Drugi: Dobar večer!

Jedan Drugi: Dobra noć!

Jedan Drugi: Dobar san!

Jedan drugi: Ugodno!

Jedan Drugi: Čast mi je!

Jedan Drugi: Dopustite da vam poljubim ruku!

Žena: Hvala! . . . Hvala. . . (ustručavajući se) Nisam vas očekivala. . . (mužu bijesno) Zar mi nisi mogao najaviti. (ostalima) Ispričajte me. . . Ovakvo odjevena.

Nekolicina: Ali pogledajte, baš naprotiv! Vi ste prelijepi!

Ostali: Mi vam se divimo.

Jedan: Mi vas obožavamo.

(*Jedan je zagrlj!*)

Svi: Oh! Oh! OOOOh. . . Kakva sablazan! . . . Kakvo loše ponašanje! Oh ne. . .

Muž (komično): Ja ću vas zadaviti!

Šaljivo ga steže oko vrata, baca na divan.

Svi: Tako je! Tako! Treba ga zadaviti! Ah, Ah, Ah Ah, (Razdraženo se smijući okruže Muža).

Muž (smije se, ali govori snažnim glasom): Izdajica! Zavodnik! Don Juan! Ah! Ah! Bojiš se da ću te zadaviti!

Svi su se stisli i sjeli pokraj njega koji se nadvio ponad drugog pijanca. Veliko veselje. Žena uznemireno šeće sobom. Jedan za drugim pijanci odlaze s divana na kojem Muž i dalje drži čovjeka pod sobom.

Muž: Uh! Uh! Zadavio sam ga! (ustaje i gleda Prijatelja koji je nepomičan). Hajte! Diž se! Ustani! Kako je pijan! Treba mu raskopčati ovratnik! . . . Bože! On je mrtav!

Ostali: Ne, Ne. To je nemoguće! To je nemoguće! Nema dvojbe, on je mrtav. Što da se radi? Otišao je? Ne! Da! Govorio sam vam! Ludi smo! Znao sam da će zlo svršiti! (tišina).

Jedan: Treba ga iznijeti napolje.

Jedan Drugi: Na ulicu. Ostavi ćemo ga na pločniku.

Jedan Drugi: Da, da (gleda kroz prozor). Nema nikoga. Ulica je pusta.

Dvojica (izlaze na stubišna vrata noseći lešinu).

Žena (plače na divanu, ostali bulje kroz prozor).

Jedan Čovjek: U ovo doba prolaze mljekari. . .

Jedan Drugi (gleda sat): Danas kasne.

Jedan Drugi: Evo ih!

Jeda Drugi: Tko?

Jedan Drugi: To su oni, nose ga na sredinu ulice!

Jedan Drugi: Dobra ideja, polažu ga na tramvajske tračnice. . . Gledajte!

Svi se guraju oko prozora i slušaju zvuk vozila koje se primiče.

Jedan Čovjek: To nije tramvaj, to su kola. . .

Jedan Drugi: To su mrtvačka kola. . . prazna. . .

Jedan Drugi: Savršeno!

Jedan Drugi: Prolaze ispod! . . .

Jedan Drugi: Gaze ga. Kako su poskočila!

Jedan Drugi: Mrtvačka kola su se zaustavila. Kočijaš silazi. . . Polaže ga u mrtvačka kola.

MALO LJUBAVNO KAZALIŠTE

(Drama predmeta)

Blagovaona. Na kraju, dvojna vrata kroz koja se vidi biblioteka. Lijevo, dvojna vrata između kojih se nalazi buffet. Desno, vrata, prozor i kredenac. U sredini, stol sa stolicama. Slabo osvijetljenje.

Djevojčica: Mama, pusti me da još časak ostanem s tobom u tvom krevetu. . . Budi tako dobra!

Žena: Ne, ne. Ponoć je. Trebaš se odmoriti. Znaš da te ne volim vidjeti s podočnjacima. . . umorna si. . . Pnđi spavati. . . Budi ljubazna. Ajde!

Djevojčica polako izlazi na jedna od lijevih vrata. Majka osluškuje sve dok zvuk njenih koraka ne zamre na kraju kuće, zatim izlazi kroz vrata na desnoj strani, odakle dopire prigušena svjetlost. Tišina. Pokušstvo škripi i poluglasno prati njezine napore.

Buffet: Krik. Plakala je prije tri četvrt sata. (Tišina). Griiii. Otvorila je velika vrata. (Tišina). Krik, Krik. Pritisak srebrnine je prevelik za moju sljepelost!

Kredenac: Krak, Krak. Na trećem katu služavka je legla u krevet. Na stubištu je teret od 70 kila. (Tišina). Krak.

Muž ulazi u kućnoj odjeći na druga desna vrata s malom svjetiljkom sa sjenilom: prelazi sobom i odlazi u knjižnicu koja se nalazi na kraju sobe. Traži po policama, uzima veliku knjigu, zatim ponovo polako prelazi sobom noseći teški svezak. Knjiga mu pada. Buka od poda na parket. Tišina. Pedaže knjigu, zatim izlazi na ista vrata na koja je ušao.

Žena (ulazi na desna vrata, osluškuje časak, zatim na vrčima prstiju odlazi da otvori vrata na stubištu. Uvodi Prvog Došljaka, otmjenog mladog čovjeka koji nosi povelik paket): Polako!... pst!... Tih!...

Prvi Došljak otvara kutiju i vadi malo kazalište – igraku koju stavlja na stol.

Žena (poluglasno): Kako je dražesno! Kako je dražesno! (S radošću i djetinjim oduševljenjem ona nečujno plješe rukama) Hvala... Dođi... (Vodi ga prema desnim vratima. Izlaze. Vrata se zatvaraju). Tišina.

Buffet: Krik. Kiši... Kiši...

Kredenac: Krak. Leđa gazde svakog dana pritišću sve više naslon fotelje.

Djevojčica ulazi u spavaćicu na prva lijeva vrata, primiče se stolu i pipajući u polutamni prisluskuje, zatim kreće nadesno prema maminoj spavaćoj sobi i ostaje nepomična osluškujući.

Kredenac: Krak...

Djevojčica osluškuje korake koji se primiču iz majčine spavaonice. Hita da se sakrije pod stol. Desna se vrata otvaraju.

Žena (pojavi se na pragu trenutak osluškuje): Ništa... Svi spavaju. (Vraća se i zatvara vrata).

Djevojčica proviruje ispod stola. Dugo osluškuje, zatim joj klone glava i ruka spuzne na sag. Uznula je. Od trenutka kad je kazalište postvljeno na stol, glumac skriven iza stola rukuje marionetama.

Buffet: Krik... Kiši...

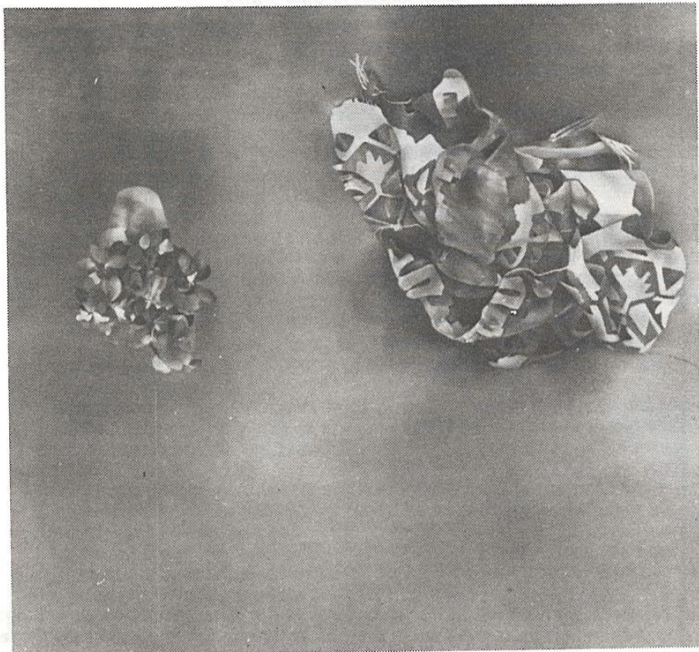
Kredenac: Krak... Širim se... od vlage...

Tišina. Vrata se desne strane se otvaraju. Ulazi Žena napola razodje-nuta, slijedi je Prvi Došljak. Oni ne vide djevojčicu pod stolom. Žena kroči prema Kredencu, otvara ga, vadi bocu likera i dvije čašice i stavlja ih na stol. Piju, zatim se ljube. Prvi Došljak izlazi na stubišna vrata. Žena primjećuje Djevojčicu pod stolom koja se probudila i gleda malo kazalište.

Djevojčica (trlja oči): Kako je to dražesno! Kako je to dražesno! (Ove riječi izgovara s istim izrazom radosti i djetinje očaranosti kao što je to ranije izgovarala njena majka. Kratka tišina). Sanjala sam... (Uzima malo kazalište i kreće vođena majkom prema desnim vratima). Kredenac: Krak... Krak...

ZAVJESA

O ovom komadu autor je za vrijeme turneje sintetičkog kazališta 1916. godine dao slijedeće objašnjenje. »U Malom ljubavnom kazalištu želio sam predmetima udahnuti život. Najznačajniji su likovi u malom kazalištu marioneta (čije marionete igraju u mraku kao same od sebe), Buffet, Kredencac nisu antropomorfozirani (kao što to često jesu stvari u pasaističkom kazalištu), ali odaju daleku svezu s ljudskom psihologijom, toplinu, širenje, težinu koju podnose, vibraciju zidova, itd. Ove tri osobe žive u napetosti živaca, u iščekivanju zvukova što dopiru s vrata majčine sobe. Mali drveni teatar simbol je ništavnosti, prolaznosti i teatralnosti ljubavnog zavodjenja, njegove lutke se kreću neobjašnjivo u sjeni kao da ih pokreće ljubav dvaju osoba koje su otišle u pokrajnu sobu. Treba ostvariti značeći paralelizam između ilogične radosti koju očituje majka kada ugleda igraku i stvarne radosti de-

zapis uz marinettijeve dramolette

branimir donat

Prošlost je uvijek teatralnija od budućnosti, no za talijanski futurizam valja reći, bez obzira na sve njegove aspiracije, a u prvom redu inauguriranja budućnosti kao jedine teme dostojne suvremenosti – da je uvijek i pod bilo koju cijenu bio teatralan. Što se pak tiče futurista, među njima je nedvojbeno najteatralniji bio njegov začetnik Filippo Tomaso Marinetti. Uza sve ovakve značajke njegova karaktera, Marinetti je, međutim, pokazivao izvanredno zanimanje i razumijevanje za jedno novo, drugačije kazalište, različito od onog s kojim se gledalac susretao početkom stoljeća u evropskim teatrima.

Filippo Tomaso Marinetti rođen je 22. XII. 1876. u Aleksandriji, u Egiptu, gdje je živjela velika i bogata talijanska kolonija. Podsjetimo se da je u istom gradu rođen i Giuseppe Ungaretti, kojemu dadilja bijaše Hrvat iz Boke Kotorske. Marinetti je u rodnom gradu završio u isusovačkom koledžu srednju školu na francuskom jeziku, dok je maturu položio u Parizu. U to vrijeme otac odlučuje napustiti Egipat i obitelj dolazi u Milano. Poslije položene mature, F. T. Marinetti se upisuje na sveučilište u Paviji, a kasnije prelazi na studij u Genovu, gdje i završava školovanje. Valja imati na umu – posljednji su trenuci devetnaestog stoljeća, *la belle époque* je na izdisaju, očekuje se dolazak novog doba. Marinetti će neke od sretnih povijesnih okolnosti uskoro iskoristiti.

Dakle, na razmeđu stoljeća, Marinetti piše prve pjesme na francuskom, a pjesnički je blizak intencijama druge generacije francuskih simbolista koji ga i objavljuju u svojim glasilima, ali sve kazuje da se još definitivno nije odlučio za književnost. Tek 1900. Marinetti počinje tiskati svoje pjesmotvore (i dalje na francuskom), a u Italiji često nastupa kao recitator suvremene francuske poezije. Internacionalni časopis *Poesia* pokreće 1905. u saradnji sa Sam Bebellijem i Vitalianom Pontijem, a kojeg će od osmog broja uređivati sam. U to vrijeme susrećemo ga u ulozi vatrenog zagovornika slobodnog stiha, premda mu njegovi francuski pjesmotvori podražavaju kanone post-simbolističke poetike.

Prvi skandal izaziva kada je na sprovodu majke talijanskog nacionalnog junaka Oberdana (koji je u ime ujedinjenja Trsta, Gorice i drugih talijanskih krajeva pod Austrijom pokušao atentatom maknuti Franju Josipa) javno zagovarao u Trstu ideje iredente i biva uhićen. Međutim, čuveniji postaje slijedeće godine, kada ugledni pariski dnevnik *Le Figaro* 20 II (1909) objelodanjuje na francuskom jeziku *Futuristički manifest*. Te godine u torinskom *Teatro Alfieri* izvode njegovu dramu Električne lutke (napisanu na francuskom jeziku), pod naslovom *La donna e mobile*, a nešto kasnije u čuvenom pariskom *Theatre de l'Oeuvre*, na čelu kojeg je agilni Lugne Poe, izvode njegov dramski prenac *Le Roi Bombance*.

Uskoro se povezuje s mladim talijanskim slikarima koji će biti jezgra pokreta i s kojima će neprestano nastupati na futurističkim večerima diljem Italije, kao i u drugim očitovanjima futurističke kritike zbilje, kakvo bijaše npr. bacanje leta s tornja gradskog sata u Veneciji, letka na kojem bijaše otisnut manifest *Contro Venezia passatista*. Riječ je o razdoblju bogatom različitim manifestima o futurističkoj književnosti, slikarstvu, glazbi, filmu, politici. *Poeti futuristi*, prva antologija futurističke poezije izlazi 1912. a Marinetti šalje jedan primjerak Antunu Gustavu Matošu, koji je među prvima u svijetu objelodanio ozbiljan i vrlo obaviješten esej o talijanskom futurizmu. Uspostavlja se suradnja s njemačkim ekspresionizmom, posebice s revijom *Der Sturm*. Odranije poznat kao štovalac Mallarmeova djela, Marinetti na liniji *Igitura* proklamira destrukciju sintakse i počinje pisati poeziju koju naziva *Parole in liberta*. Pokret se internacionalizira i dobiva sve više privrženika, čak je i u Zadru sve već bilo gotovo da se pokrene prva hrvatska futuristička revija (Zvrk), ali početak rata dovodi do toga da se literarni istomišljenici nalaze na suprotnim zaraćenim stranama. Za futuriste budućnost je već počela, rat je za njih samo jedna velika higijena koju treba provoditi među narodima. Na polju časti neki će od talijanskih futurista ostaviti svoje kosti i snove o umjetnosti budućnosti. Povijest se počinje odvijati tako da stalno potvrđuje dolazak novog doba, a tehnička iznašašća potvrđuju osnovna načela futurističke poetike koja veliča energiju stroja.

Futuristi se više ne nalaze na margini društvenih zbivanja, kao da su zasitili epatiranje građanstva, pa sve odlučnije ulaze u javni život. Marinetti zagovara demokraciju i nastupa na brojnim mitinzima s Musolinijem, koji je tada još uvijek socijalista, ali se odmah pridružuje njegovu fašističkom pokretu. Arditiya Marinetti pristupa još 1919. dakle onoj formaciji bojovne iredente koja će na čelu s D' Annunzijem uskoro umarširati u Rijeku i stvoriti »Repubblica dall Fiume.« (Marinetti literarno nije podnosio D'Annunzia, odbijao je njegov paseizam, ali političku i vojnu akciju zdušno prihvaćao.) U tom